

ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಿಚ್ಚು

ಪ್ರಮಿತ

ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಇತಿಹಾಸ ವಿಭಾಗ, ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮಂಗಳೂರು.

ಸಾರಾಂಶ: (Abstract)

ನನ್ನ ನೆಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಬಂದವರಿಗೆ ನನ್ನ ಜನರ ದುಡಿಮೆಯ ಪಾಲು ಕೊಡಲಾರೆ ಎಂದು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಗುಡುಗಿದವಳು ಓರ್ವ ಮಹಿಳೆ. ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಪಾಳೆಯ ಪಟ್ಟಿನ ರಾಣಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ನೆಲದ ಅಭಿಮಾನದ ರಾಣಿ ಅಬ್ಬಕ್ಕಳ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನೀವು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಎಂದು ನಂಬುವುದಾದರೆ ದೇಶದಲ್ಲೇ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕೂಗಿದ್ದಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ. ಆಕೆ ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಹೋರಾಡಿದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿಯ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಜನರ ಮೇಲೆ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯೆಸಗುತ್ತಿದ್ದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರ ವಿರುದ್ಧ. ಅಬ್ಬಕ್ಕಳ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆ ವಿದೇಶೀ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ನೆಲದಿಂದ ಕಾಲ್ತೆಗೆಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಮಾಡಿದವರು ಮೈಸೂರು ಹುಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನ್. ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು 1857ರಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶತಮಾನದ ಹೋರಾಟ ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ ಕುರಿತು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಖ್ಯಪದಗಳು (Keywords): ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ, ಮಂಗಳೂರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮ, ರಾಣಿ ಅಬ್ಬಕ್ಕ, ಗಂಗೋಳಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಂ.

ಪೀಠಿಕೆ

ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯ ಶಕ್ತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಶತಮಾನದ ಹೋರಾಟ ಹಿಂದೆಯೇ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಕೆದಂಬಾಡಿ ರಾಮಯ್ಯ ಗೌಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ 1837ರಲ್ಲೇ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿರುದ್ಧ ಜನರ ಸೇನೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೋರಾಡಿ ಹಲವರು ಹುತಾತ್ಮರಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಉಪಖಂಡದ ವಿವಿಧೆಡೆ ಹೋರಾಟದ ಕಿಡಿ ಹತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಒಂದು ಸುದೀರ್ಘ ಅಂತರದವರೆಗೆ ಮಂಗಳೂರು ತಣ್ಣಗಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಕೀಯರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಸಿಟ್ಟು, ಅಸಹನೆ ಚಿಕ್ಕ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಫೋಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅದೊಂದು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟದ್ದು 1919 ಏಪ್ರಿಲ್ ಆರಂಭದಿಂದ. ಗಂಗೋಳಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾನೂನು ಭಂಗ ಚಳವಳಿ

Please cite this article as: ಪ್ರಮಿತ. (2024). ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಕಿಚ್ಚು. ಪ್ರತಿಬಿಂಬ: ಮಲ್ಟಿಡಿಸಿಪ್ಲಿನರಿ ಕನ್ನಡ ರೀಸರ್ಚ್ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಬಿಬಿಎಂಆರ್‌ಡಿ, 6(1). ಪು.ಸಂ. 28-33

ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಜನವಿರೋಧಿ ಕಾನೂನುಗಳ ವಿರುದ್ಧ ಜನರ ಆಕ್ರೋಶ ಸ್ವೋಟಗೊಳ್ಳತೊಡಗಿತು. ಗಂಗೊಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಚಳವಳಿಯ ಮುಖವಾಣಿಯಾಗಿ ತಿಲಕ ಸಂದೇಶ ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಗಾಂಧಿ ಕಾರ್ನಾಡು ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ತೆರಳಿ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಮೊದಲನೇ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸಹಿ ಹಾಕಿ ಬಂದರು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಕಾರ್ನಾಡರಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ನೇರ ಸಂಪರ್ಕ ಆರಂಭಗೊಂಡಿತು. 1920 ಆಗಸ್ಟ್ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮೊದಲ ಮಂಗಳೂರು ಭೇಟಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಗದಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು.

1920 ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಮಂಗಳೂರು ಭೇಟಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಾಹಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹುಮ್ಮಸ್ಸು ತುಂಬಿತು. ಅದು ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡ ಕಾಲ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಅಂದು ಇನ್ನೋರ್ವ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿ ಮೌಲಾನಾ ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರು ಕೂಡಾ ಬಂದಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಭೇಟಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಪ್ರವಾಸ ಎಂದೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ.

1920ರ ಆಗಸ್ಟ್ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಕೇಂದ್ರ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರು ಹತ್ತು ಸಾವಿರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಕ್ಕಿ ಸೇರಿದ್ದ ಬೃಹತ್ ಜನಸಮಾವೇಶವನ್ನು ದ್ದೇಶಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಮೂಲಕ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕುರಿತ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ನೇತೃತ್ವ ನೀಡಿದವರು ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾವ್ ಮತ್ತು ಹಾಜಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬ್. ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸ್ವಾಗತ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು. ಅಂದಿನ ಭಾಷಣದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಯ ಅಗತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಭವನೀಯ ಪರಿಣಾಮಗಳ ಕುರಿತಂತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಮೌಲಾನಾ ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದ ಮಹತ್ವ, ಅವರ ಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಯ ರೂಪು ರೇಷೆ ಮತ್ತು ಅದು ಹೇಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದು ಜನತೆಗೆ ಬಿಡಿಸಿ ಹೇಳಿದರು.

ಇವರೊಬ್ಬರ ಭಾಷಣಗಳು ಹಿಂದೂ- ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆಯ ಕುರಿತಂತೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಮೂಡಿಸಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪತ್ನಿ ಕಸ್ತೂರ್ಬಾ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರ ತಾಯಿ ಬೀ ಅಮ್ಮಾ ಕೂಡಾ ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸಭೆ ಕರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮಹಿಳೆಯರೂ ಪಾಲ್ಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳಬಹುದು ಎಂದು ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಅಂದು ಉಡುಪಿಯ ಚಾಂದ್ ಬೀಬಿ ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ತಾನನ್ನು ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆ ಮಾತ್ರ ತೊಡುವುದೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೈದರು. ಅಂದಿನ ಸಭೆಗೆ ಬರುವಾಗಲೇ ಅವರು ಖಾದಿ ಸೀರೆಯುಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ಚಾಂದ್ ಬೀಬಿ ಮರಣದವರೆಗೂ ಖಾದಿಯಲ್ಲದೇ ಬೇರೇನನ್ನೂ ಧರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತನ್ನ ಕೊನೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಸತ್ತಾಗ ತನಗೆ ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯುಡಿಸಿಯೇ

ದಫನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಸಿಯತ್ ಮಾಡಿದ್ದರು.ಅದೇ 1957ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಮರಣ ಹೊಂದಿದಾಗ ಅವರ ಆಸೆಯಂತೆ ಅವರ ಅಂತಿಮ ವಿಧಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೂ ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರ ಮಂಗಳೂರು ಭೇಟಿಗೂ ಮುನ್ನ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಸಮಿತಿ ಇತ್ತಾದರೂ ಅದು ಬಲಿಷ್ಠಗೊಂಡದ್ದು 1920ರ ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತು ಶೌಕತ್ ಅಲಿಯವರ ಭೇಟಿಯ ಬಳಿಕ ಎಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.ಜಲಿಯನ್ವಾಲಾ ಬಾಗ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದ ವರದಿಗಳನ್ನು ಅಂಚೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಓದಿ ಅದನ್ನು ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾವ್ರವರ ಮೂಲಕ ಜನ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ತಲುಪಿಸಿ ಅವರ ಆಕ್ರೋಶವನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅತ್ತ ಮಲಬಾರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮಾಪ್ಲಾ ದಂಗೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಯುವಕರು ದಂಗೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಾಂಛೆ ಮತ್ತು ಬ್ರಿಟಿಷರ ಮೇಲಿನ ಆಕ್ರೋಶ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು.

1920ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಮಂಗಳೂರಿಗರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಿಚ್ಚು ಸರಿಯಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮಂಗಳೂರಿನ ಗಾಂಧಿ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಮತ್ತವರ ಆಪ್ತ ಬಳಗದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ತಲೆನೋವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಕಾರ್ನಾಡ್ ಮತ್ತವರ ಆಪ್ತ ಬಳಗದ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವ ಹದ್ದಿನ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಿತು.ಆದುದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಾಮ ಕುರಿತ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ಮುಚ್ಚಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಎದುರಾಯಿತು.

ಅದೇ ವರ್ಷ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಯರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರು ಬಂದರಿನ ಕಲ್ ಮೆಮನ್ ಮಸೀದಿಯ ಸ್ಮಶಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿಗಳ ಗುಪ್ತ ಸಭೆ ಕರೆದು ಮುಂದಿನ ಹೋರಾಟದ ರೂಪುರೇಷೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು.ಅಂದಿನ ಸಭೆಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯನ್ನು ಹಕೀಮ್ ಅಸದುಲ್ಲಾ ಸಾಹೇಬರು ವಹಿಸಿದ್ದರು.ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲಕ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಎನ್ನುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ತೆರೆಯುವ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.1921ರ ಅಹ್ಮದಾಬಾದ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲಿ ಡಾ.ಎಂ.ಜಿ.ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಜಮಾಲ್‌ದೀನ್ ಸಾಹೇಬರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.1923ರ ಕಾಕಿನಾಡ ಅಧಿವೇಶನದಲ್ಲೂ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿ ಇದೇ ಮಹನೀಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

1922ರ ಫೆಬ್ರವರಿ ಒಂಬತ್ತು ಮತ್ತು ಹತ್ತರಂದು ಕಾರ್ನಾಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ರಾಜ್ಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು.ಸದ್ರಿ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಸರೋಜಿನಿ ನಾಯ್ಡು ಬಂದಿದ್ದರು.

ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ :

ಉಪ್ಪಿನ ಮೇಲೆ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಕರ ಹೇರಿದ್ದರಿಂದ ಕುಪಿತರಾದ ಗಾಂಧೀಜಿ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸಲು ಕರೆಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕರಾವಳಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು, ಮೊಗವೀರರು, ಬೋವಿಗಳು (ಮಲಯಾಳಿ ಮೀನುಗಾರರು) ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಸೋಮೇಶ್ವರ ಉಚ್ಚಲ ಪ್ರದೇಶದ ಒಂದೇ ತಾಯಿಯ ಮೂರು ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ದುಮುಕಿದ್ದರು.ಅವರಲ್ಲಿ

ಹಿರಿಯರಾದ ಪರಮೇಶ್ವರ್ ಉಚ್ಚಿಲ್ ಅದಾಗಲೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಮುಂಬೈಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಹೋದರರಾದ ಕರುಣಾಕರ ಉಚ್ಚಿಲ್ ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣ ಉಚ್ಚಿಲ್ ಸೋಮೇಶ್ವರ ಉಚ್ಚಿಲದಲ್ಲಿ ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಸತೊಡಗಿದರು, ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೇ ಉಳ್ಳಾಲ, ಪಣಂಬೂರು, ಉಡುಪಿಯ ಗಂಗೊಳ್ಳಿ, ಮರವಂತೆ ಮುಂತಾದೆಡೆ ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ಉಪ್ಪು ತಯಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಸವಾಲೆಸೆದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನೇತೃತ್ವ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಮಂಗಳೂರಿನ ಗಾಂಧಿ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವ ರಾಯರು. ಇದರಿಂದ ಕುದ್ಧರಾದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವ ಅವರನ್ನು ಓರ್ವ ರಾಜಕೀಯ ಆರೋಪಿ ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸದೇ ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಆರೋಪಿಯಂತೆ ಕೈ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿ ತೊಡಿಸಿ ಜೈಲಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಜೈಲಲ್ಲಿ ಆಹಾರವನ್ನೂ ಕೊಡದೇ ಹಸಿವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಡವಲಾಯಿತು.

ಇದರಿಂದ ಕಾರ್ನಾಡರ ಸಹ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಕಿಡಿ ಕಿಡಿಯಾಗಿ ಹೋರಾಟವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ತೀವ್ರಗೊಳಿಸಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಅಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ್ದ ಕಾರ್ನಾಡರು ತನ್ನ ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಸಂಪತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಎತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಸಹಕಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಾಬಾಯಿ, ಪುಟ್ಟ ಹೆಣ್ಣುಕಳಾದ ರಾಧಾ ಮತ್ತು ಸುಗುಣಾ ತಮ್ಮ ಮೈ ಮೇಲಿದ್ದ ಒಡವೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಎತ್ತಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಕಾರ್ನಾಡರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಬರೀ ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧದ ಹೋರಾಟವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂ- ಮುಸ್ಲಿಂ ಐಕ್ಯತೆ, ಮಹಿಳಾ ಸಬಲೀಕರಣ, ದಲಿತೋದ್ಧಾರ ಮತ್ತಿತರ ನೆಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಂತನೆ ನಡೆಸಿ ಆ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅಭೂತಪೂರ್ವವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ತನ್ನ ಸಮಾಜ ಸೇವಾ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಮನೆ, ಹಿರಿಯರಿಂದ ಬಂದ ಸಂಪತ್ತು ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ವ್ಯಯಿಸಿದರು. ಚಿನ್ನದ ಚಮಚ ಬಾಯಿಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಾವೇಶಕ್ಕೆಂದು ಹೋಗಿದ್ದವರು ಮರಳಲು ದುಡ್ಡಿಲ್ಲದೇ, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೇ ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಚಿ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದರು. ಯಾರೋ ಅಪರಿಚಿತರು ಇವರನ್ನು ಹರ್ಕಿಶನ್ ದಾಸ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ದಾಖಲಿಸಿದರು. 1937 ನವೆಂಬರ್ ಹತ್ತರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಗಾಂಧಿಯ ದೇಹಾಂತ್ಯ ಮುಂಬೈಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲೇ ಆಯಿತು.

1920ರಲ್ಲದೇ, 1927 ಮತ್ತು 1934ರಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಂಧೀಜಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರತೀ ಭೇಟಿಯೂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಿತ್ತು. 1934ರಲ್ಲಿ ಪುತ್ತೂರಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದ ಗಾಂಧೀಜಿ ಈಗಿನ ಪುತ್ತೂರು ಬಸ್ ನಿಲ್ದಾಣದ ಬಳಿ ಒಂದು ಮರದಡಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ತಂಗಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಜೊತೆ ಮಾತನಾಡಿದರು. ಗಾಂಧಿ ಕೂತ ಜಾಗದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಈಗಲೂ ಗಾಂಧಿಕಟ್ಟೆಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಎರಡು ಕಿಲೋ ಮೀಟರ್ ದೂರದ ರಾಗಿ ಕುಮೇರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿನ ದಲಿತ ಕೇರಿಗೆ ಗಾಂಧಿ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಭೇಟಿಯ ಬಳಿಕ ಪುತ್ತೂರು ಸುತ್ತ ಮುತ್ತಲ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕುಂಬ್ರ ಜತ್ತಪ್ಪ ರೈಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪರ

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು.ಕುಂಬ್ರ ಜತ್ತಪ್ಪ ರೈಯವರ ಜೊತೆಗೆ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಬೊಳ್ಳಾಡಿ, ಮುಗಿರೆ ಮೊಯ್ತಿ ಕುಂಣಟಜಜಜುಟಜಜ ಮುಂತಾದವರು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಚಳವಳಿಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿಯ ಕಾವು:

1942ರ ಅಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಕ್ಲಿಟ್ ಇಂಡಿಯಾ ಚಳವಳಿಯು ಮುಂಬೈನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತು.ಗಾಂಧೀಜಿ ಮತ್ತಿತರ ರಾಷ್ಟ್ರ ನಾಯಕರ ಬಂಧನದ ಸುದ್ದಿ ಕಾಳ್‌ಚ್ಚಿನಂತೆ ಹರಡಿ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಆಕ್ರೋಶಗೊಂಡು ಬೀದಿಗಳಿಗಿಳಿದರು.

1942ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 9ರಂದು ಮಂಗಳೂರಿನ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಎಂ.ಡಿ.ಅಧಿಕಾರಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೀದಿಗಳಿಗಿಳಿದರು. ಮಂಗಳೂರು ಕೋರ್ಟ್ ಬಳಿ ಕೋರ್ಟ್ ಪಿಕ್‌ಟಿಂಗ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ 50 ಮಂದಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.ಕುಪಿತಗೊಂಡ 5000 ಮಂದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿಗಳು ಎಂ.ಡಿ.ಅಧಿಕಾರಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಸೇರಿದರು.ಎಂ.ಡಿ.ಅಧಿಕಾರಿಯವರು ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವೇದಿಕೆಯೇರಿದ ಪೋಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ನಡೆಸಿದರು.ಅಧಿಕಾರಿಯವರ ತಲೆ ಒಡೆದು ರಕ್ತ ಸುರಿಯತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಆಕ್ರೋಶಕ್ಕೊಳಗಾದರು.

ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಪೋಲೀಸರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲು ತೂರಾಟ ನಡೆಸಿದರು.ಪೈಲ್ವಾನ್ ಲೋಕಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟರು ಎಂ.ಡಿ.ಅಧಿಕಾರಿಯವರನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡೇ ಕಾರ್ಪೋಟಿಲ್ಲಿದ್ದ ಉಳ್ಳಾಲ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಮಲ್ಯರ ಸಹೋದರ ಡಾ.ಯು.ಪಿ.ಮಲ್ಯರ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು.ಪೋಲೀಸರ ಮೇಲೆ ಮರುದಾಳಿ ನಡೆಸಿದ ಡಾ.ಅಮ್ಮಂಬಳ ಬಾಳಪ್ಪರ ನೇತೃತ್ವದ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಪೋಲಿಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.ಈ ಬಂಧನದೊಂದಿಗೆ ಅಮ್ಮಂಬಳ ಬಾಳಪ್ಪ ಎಂಬ ಬಿಸಿರಕ್ತದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೇಕ್ಷಿಗಳ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಗುಂಪಿಗೆ ನಾಯಕನಾದರು. ಬಾಳಪ್ಪ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಜೈಲಲ್ಲಿದ್ದು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಬಂದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ವಿವಿಧೆಡೆ ಯುವಕರು ಬ್ರಿಟಿಷರ ವಿರುದ್ಧ ಘೋಷಣೆ ಕೂಗುವುದು, ಗುಪ್ತ ಸಭೆ ನಡೆಸುವುದು, ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಕಲ್ಲೆಸೆಯುವುದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಬಾಳಪ್ಪ ಎಂಬ ಹೊಸ ತಲೆನೋವೊಂದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಪೈಲ್ವಾನ್ ಲೋಕಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟರೂ ಯುವಕರ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ವಿರೋಧಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯರಾದರು.ಬಾಳಪ್ಪ ಮತ್ತು ಲೋಕಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟರು ಯುವಕರ ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಪೋಲೀಸರ ವಿರುದ್ಧ ಸಂಘಟಿತ ದಾಳಿಯೊಂದಕ್ಕೆ ಯೋಜನೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. 1942ರ ಡಿಸೆಂಬರ್ ನಾಲ್ಕರಂದು ಬಾಳಪ್ಪ ಮತ್ತು ಲೋಕಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟರು ಮಂಗಳೂರು ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು.ಡಿಸೆಂಬರ್ ಆರರಂದು ಅವರಿವರ ಬಂಧನವಾಯಿತು.ಆಗ ಬಾಳಪ್ಪರಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತರ ನವ ತಾರುಣ್ಯ. ಮುಂದೆ ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ತಿಂಗಳ ಜೈಲುವಾಸದ ಬಳಿಕ ಮಂಗಳೂರಿನ ಇಬ್ಬರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇನಾನಿಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಈ ಮಧ್ಯೆ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಯೂ ತೀವ್ರಗೊಂಡಿತ್ತು. ಮಂಗಳೂರು ಉಳ್ಳಾಲ ಮುಂತಾದೆಡೆಯ ಹಲವು ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಖಿಲಾಫತ್ ಚಳವಳಿಯ ಮೂಲಕ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾ ಬಂತು. ಮಂಗಳೂರು ನಗರದ ಇಸ್ಲಾಮಿಲ್ ಕ್ಲಬ್, ಮುನೀರುಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಸಂಘ, ಇತ್ತಿಹಾದ್ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಸಂಘ, ಕ್ರೆಸೆಂಟ್ ಕ್ಲಬ್, ಮುಸ್ಲಿಂ ವೆಲ್ಫೇರ್ ಅಸೋಸಿಯೇಶನ್, ಮಜ್ಲಿಸ್ ನವ್ವಿಹಾಲ್, ಅಂಜುಮನ್ ಖಾದಿಮುಲ್ ಮುಸ್ಲಿಮೀನ್, ಉಳ್ಳಾಲದ ಹಯಾತುಲ್ ಇಸ್ಲಾಮ್ ಸಂಘ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಪರ ಸಭೆಗಳು, ಖಿಲಾಫತ್ ಸಭೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಡಾ.ಎಫ್.ಎಚ್.ಬಡೆಯರ್, ಡಿ.ಎಂ.ಜಮಾಲುದ್ದೀನ್, ಸುಳ್ಳ ಅಬೂಬಕರ್ ಬ್ಯಾರಿ, ಅಬ್ದುಲ್ ಖಾದರ್ ಅಸ್ಸಾದಿ, ಡಾ.ಎಂ.ಎ.ಪಾಶಾ, ಡಾ.ಗೌಸ್, ಡಿ.ಎಂ.ಫಜಲುಲ್ಲಾ ಹೀಗೆ ಹಲವರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ವಿವಿಧೆಡೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇತೃತ್ವ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಅಪ್ಪಟ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರೂ ಗಾಂಧಿವಾದಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಯರು, ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಚಿಂತನೆಯ ಬೇವಿನಂಜಿ ವಿಷ್ಣು ಕಕ್ಕಿಲ್ಲಾಯರು, ಸೌರ್ಕುಡೇಲು ಮಹಾಬಲೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರು, ಸಮಾಜವಾದಿ ಚಿಂತನೆಯ ಡಾ.ಅಮ್ಮಂಬಳ ಬಾಳಪ್ಪರು, ಪೈಲ್ವಾನ್ ಲೋಕಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟರು, ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಸುಭಾಷ್ ಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಅನುಯಾಯಿ ಅತ್ತಾವರ ಎಲ್ಲಪ್ಪರು ಮುಂತಾದವರೆಲ್ಲಾ ಮಂಗಳೂರಿನ ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೀವಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ 1919ರಲ್ಲಿ ಡಾ.ಕಾರ್ನಾಡ್ ಸದಾಶಿವರಾಯರು ರೌಲಟ್ ಖಾಯ್ತೆಯ ವಿರುದ್ಧ ಆರಂಭಿಸಿದ ಸಹಿ ಸಂಗ್ರಹ ಅಭಿಯಾನ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ವರೆಗೂ ಹೋರಾಟದ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ನಿಗಿ ನಿಗಿ ಕೆಂಡದಂತೆ ಉಳಿಸಿತ್ತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಹಸ್ರಾರು ಮಂದಿ ತಂತಮ್ಮ ಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಜಾತಿ ಮತಗಳಿಗತೀತವಾಗಿ ನಿಸ್ವಾರ್ಥವಾಗಿ ದುಡಿದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರು.

ಆಕರ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ಆಸಿಫ್ ಆಲಿ. ಭಾರತದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿ, ಶಾಂತಿ ಪ್ರಕಾಶನ.
- ಮಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ- ಸಂಪುಟ 1.
- ನಾರಾಯಣ ಪಿ.ಕೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ.
- ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಸ್ಮೃತಿಗಳು.
- ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರು. ಖುದ್ದಾಮ್ ಪಬ್ಲಿಕೇಶನ್, ಬಂಟ್ವಾಳ
- ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳು. ಜಿಲ್ಲಾಡಳಿತ.